

Семінарське заняття № 2 (2год.) ЗМ1,Т4

Тема: Соціальні процеси. Особливості етнічних, релігійних процесів в Україні.

Мета:

розвиваюча: навчити студентів оперувати поняттями, пов'язаними з категоріями "соціальний процес", "етнічні процеси", "релігійні процеси";

пізнавальна: розвивати вміння користуватися всіма доступними джерелами знань; розвивати вміння творчо мислити;

виховна: виховувати повагу до гуманітарних цінностей, пізнавати світ людських надбань.

Тип заняття: вивчення нового матеріалу

Міжпредметні зв'язки: історія, філософія, політологія.

Обладнання: підручники, посібники.

Питання до семінарського заняття

1. Теорія етногенезу Л.Гумільова.
2. Націоналізм як соціальне явище.
3. Соціологічні концепції релігії.
4. Тенденції розвитку релігійних процесів в українському суспільстві.

Використана література:

1. "Соціологія" за ред.. В.Г. Городяненка. Київ "Академія" 2008р.
2. В.М. Піча. "Соціологія" Київ "Каравела" 2015р.
3. Лукашевич М.Й. "Соціологія". Підручник. Київ 2006.
4. Соціологія: навч. посіб. / за ред. В.І. Докаша – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012 р.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: суспільство, соціальний процес, етнічний процес, релігійний процес.

Під час підготовки до семінарського заняття, слід звернути увагу на підручники Гук Л.П. ст.. 43-52, та звернутися до матеріалу що міститься, після плану заняття.

Після вивчення теоретичного матеріалу слід закріпити свої знання за допомогою запитань та завдань.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ: (письмове опитування)

Варіант 1

Соціальна мобільність та її види

Варіант 2

Соціальні інститути та їх види

Варіант 3

Теорія соціального обміну

Варіант 4

Соціальні організації та їх види

1. Описує етнос з еволюційно-генетичних позицій (як «поширену форму родинного відбору та зв'язку»). Його прибічники підкреслюють глибоку емоційність взаємозв'язків у людських групах, а також конче необхідне для людини переживання її належності до певної спільноти. Одним з яскравих представників цього піходу є російський історик Лев Гумільов (1912— 1992), який стверджував, що етнос є природною формою існування людини. Розбіжності між окремими етносами корняться не стільки в культурі чи соціальній структурі, скільки у формах стереотипізованої поведінки, яка є вищою формою адаптації людини до ландшафту. Саме ландшафт як природна «сцена», де розгортається «драма етносу» (накопичення і витрачання «живої енергії», пасіонарності — пристрасті) — головний елемент розвитку кожного народу, кожного етносу.

Явище «пасіонарності», за Гумільовим, виникає під впливом космічного випромінювання, що спричиняє процеси мутагенезу на уражених територіях. Внаслідок мікомутацій у певної кількості представників даного етносу виникає своєрідний «ген пасіонарності», що має прихований (рецесивний) характер. Пасіонарії «живляться» розливою у ландшафтах існування етносу енергією, акумулюють, виявляють підвищену активність, прагнення діяти. Надлишок енергії вони спрямовують на подолання інерції традиційних стереотипів, норм, систем цінностей. Пасіонарії стимулюють активність інших представників етносу. Водночас пасіонарність через свою рецесивність і різке зниження в осіб, які потрапили під її вплив, інстинкту збереження, здатна згасати. Етногенез Гумільов розглядав як процес поступової втрати системою пасіонарності.

2. Націоналізм.

У першому випадку націоналізм - це ідейно-політичний принцип, суть якого полягає в тому, що політична і національна одиниці повинні збігатися. Ця точка зору викладена у книзі англійського соціолога і політолога Е. Геллнера "Нації і націоналізм". Вона має такий аспект: існують етнічні групи і існують політичні системи - держави з кордонами тощо. Націоналізм як теорія політичної законності якраз і полягає в тому, що етнічні кордони не повинні пересікатися з політичними.

Таким чином, націоналізм - це принцип, покладений в основу державного устрою більшості країн світу, саме він спричинив розпад імперій на мононаціональні держави.

Виникнення націоналізму зумовлене ще й тим, що перехід до індустріального розвитку призводить до швидкого руйнування патріархальних структур, всієї системи цінностей, пов'язаних з традиціоналізмом. Утворюється психологічний "вакуум". У цих умовах ідея нації виступає як своєрідна екологічна "ніша", в якій люди знаходять емоційний і психологічний захист від нового, невідомого, незвичного, від самотності. Вона має могутню підтримку з боку влади, оскільки дає змогу мобілізувати народ на розв'язання завдань індустріалізації та відсіч зовнішньому ворогові.

Якщо одні вчені звертають увагу на націоналізм як знаряддя психологічного захисту людини від нового і невідомого та своєрідний соціальний амортизатор при переході від традиційного суспільства до індустріального, то інші розглядають його як засіб досягнення певних матеріальних та політичних благ, вважаючи, що етнічна самобутність може сприяти поліпшенню становища.

3. Початок формування соціології релігії як наукової дисципліни припадає приблизно на середину XIX ст. Її виникнення зумовили процеси в європейському суспільстві, започатковані епохою Просвітництва й антифеміністичними буржуазними революціями. Одним з найважливіших її джерел була соціально-філософська критика феодальних суспільних відносин і церкви як соціального інституту французькими енциклопедистами XVIII ст. (Гельвецій, Гольбах, Дідро). Ця критика сприяла пробудженню інтересу до соціальної зумовленості релігії та її ролі у житті суспільства. Відповідно релігію стали виокремлювати із сукупності суспільних інститутів як особливий феномен, щодо якого інші суспільні реалії розглядали як світські (секулярні).

Німецький філософ Іммануїл Кант (1724—1804) одним з перших обговорював можливість розглядати релігію з позицій наукового мислення: розум має сильніші аргументи, ніж ті, якими послуговується церковна доктрина і Святе Письмо. Кант обстоював самостійність людини та людського розуму, який сформулює, раціоналізує історичну релігію, визнаючи при цьому соціальну корисність «природної», «розумної» релігії як основи морального порядку в суспільстві.

Одна з особливостей соціального розвитку західного суспільства полягала у зростаючій складності та диференційованості суспільних інститутів. У зв'язку з цим постало питання про місце релігії серед інших соціальних інститутів та її взаємини з ними. Якщо радикальні критики вбачали в релігії тільки соціально-негативний чинник, то соціальну науку цікавило, що несправді відбувається у житті суспільства під впливом релігійної віри. Такму спрямуванню наукового інтересу сприяли результати досліджень історії, філології, антропології, етнології.

О. Конт не створив соціологію релігії як наукову дисципліну, а підготував ґрунт для неї. Релігію він розглядав як необхідний компонент суспільства, який дає людям почуття ідентичності. Цей компонент необхідний не тільки для їх індивідуального існування, а й для забезпечення їх єдності в соціальному житті.

Праці Дюркгейма і Вебера були визначальними в галузі соціології релігії. Надалі вона розвивалася за траєкторією, наміченою ними. Ця траєкторія базувалася на таких засадах:

- релігія є чинником стабільності суспільства, що забезпечується завдяки комунікативній функції (Дюркгейм);
- релігія є чинником соціальних змін;
- релігія як чинник конфліктів у суспільстві (Маркс), що відкриває простір для реалізації ілюзорно-компенсаторної, ідеологічної, світоглядної функції.

4.Тенденції розвитку релігійних процесів в українському суспільстві.

В Україні спостерігається відносно швидкий розвиток протестантських громад (п'ятдесятників). Усупереч твердженням, що на сході України переважає православ'я, а на заході — католицизм, виявилось, що захід ще й віншій служитель православ'я, оскільки православних парафій удвічі більше, ніж католицьких. Тому точнішими є твердження про релігійний захід і атеїстичний схід України. Останнім часом в Україні виникли нові, екзотичні для неї, релігійні громади (кришнаїти, бахаї, мормони, дзен-буддисти). У Києві, Дніпропетровську, Запоріжжі існують незареєстрованні секти сатаністів.

Проголосивши себе незалежною державою, Україна конституційно грантувала своїм громадянам свободу совісті та віросповідань. Це створило широку правову основу для плюралізації духовного життя, світоглядних пзцій і настанов, сімейних, територіальних, етнонаціональних соціальних спільнот. Посилилися активність і вплив релігійних організацій.

Релігійна поведінка відтворюється в релігійності населення, яка традиційно є предметом соціологічних досліджень. В Україні релігійність часто змінювала свої параметри, що зумовлено політичними процесами в ХХ ст.

Останнім часом основні релігії світу зазнали помітних змін, оскільки стійкі релігійні форми, що існували протягом століть, вже не задовольняють духовних потреб сучасної людини. Криза світових релігій супроводжується виникненням осколкових, фрагментарних, локальних релігійних форм з одного боку, і спробами зблизити не тільки близькі «Мойсееві релігії» (іудаїзм, християнство та іслам), а й об'єднати в екуменічне ціле релігії далекі (хритиянство, індуїзм, буддизм, даосизм). Нові, нетрадиційні релігії найчастіше виникають не на гуманістичній, а на авторитарній основі.

Соціологічні дослідження свідчать, що протягом останніх 80-ти років у нашій країні відбулося два протилежних процеси розвитку релігійності. У 20-ті роки ХХ ст. стався масовий відхід різних груп населення, особливо молоді, від релігії та церкви. Такий процес називають *секуляризацією*, а пов'язане з ним руйнування рлігійних вірувань і поширення атеїзму — *атеїзацією* населення. Наприкінці ХХ ст. окреслився зворотний рух «світоглядного маятника», що втілюється в наростанні масштабів і ступеня релігійності. Цей процес називають *сакралізацією*. Він пов'язаний зі збільшенням кількості віруючих, релігійних громад.

Питання на закріплення матеріалу:

- 1.Дайте характеристику сучасним релігіям України?*
- 2.На які підрозділи поділяється релігія?*